

บทที่ 1

ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมาย

อ.ดาวิชัย พงษ์สุวรรณศิริ
คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ความหมายของกฎหมาย

- คำว่า **กฎหมาย** ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 นั้น หมายถึง กฎที่สถาบันหรือผู้มีอำนาจสูงสุดในรัฐตราขึ้น หรือที่เกิดขึ้นจากจารีตประเพณี อันเป็นที่ยอมรับนับถือ เพื่อใช้ในการบริหารประเทศ เพื่อใช้บังคับบุคคลให้ปฏิบัติตาม หรือเพื่อกำหนดระเบียบแห่งความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลหรือระหว่างบุคคลกับรัฐ
- กฎหมายนั้นคือคำสั่งทั้งหลายของผู้ปกครองว่าการแผ่นดิน ต่อราษฎรทั้งหลาย เมื่อไม่ทำตามแล้วตามธรรมดาต้องรับโทษ (พระเจ้าบรมวงศ์เจ้า กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์: บิดาแห่งกฎหมายไทย)

ลักษณะสำคัญของกฎหมาย

- เป็นคำสั่งหรือข้อบังคับที่ออกใช้บังคับแก่ประชาชน
- เป็นคำสั่งหรือข้อบังคับที่มาจากรัฐอธิปัตย์ผู้มีอำนาจสูงสุดในการปกครองบ้านเมือง
- เป็นคำสั่งหรือข้อบังคับที่ใช้บังคับแก่คนที่ทั่วไป ไม่ใช่บังคับแก่บุคคลใดหรือกลุ่มบุคคลใดโดยเฉพาะ
- เมื่อประกาศใช้แล้วย่อมมีผลบังคับใช้ตลอดไปจนจะมีการแก้ไข เปลี่ยนแปลง หรือยกเลิก
- กฎหมายต้องมีสภาพบังคับ ทั้งอาญาและแพ่ง

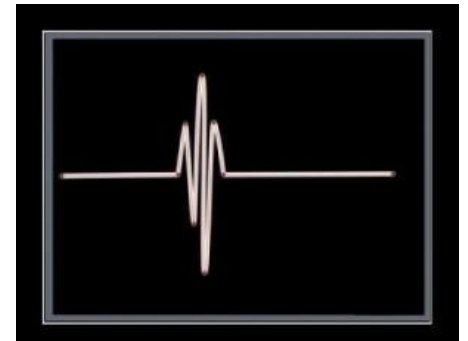

ความสำคัญของกฎหมาย

ตั้งแต่เกิด

ตาย

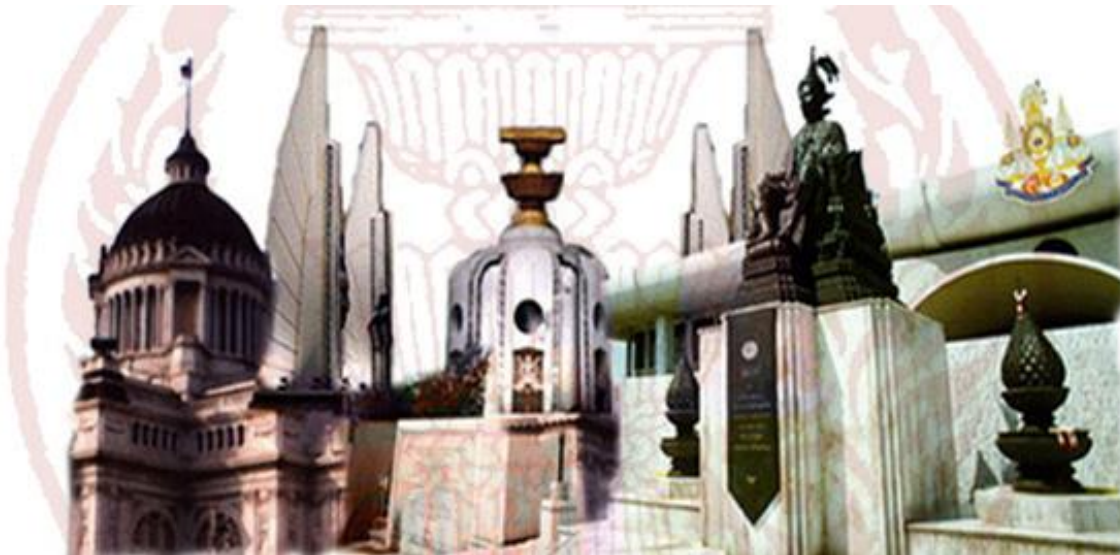
ความสำคัญของกฎหมาย

กฎหมายเป็นบรรทัดฐานทางสังคมอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นกฎเกณฑ์ที่ใช้บังคับความประพฤติของสมาชิกในสังคมให้เป็นไปในทำนองเดียวกัน ทำให้สังคมมีระเบียบวินัยและสงบเรียบร้อย หากไม่มีกฎหมายมนุษย์ซึ่งมักจะชอบทำอะไรตามใจตนเอง ถ้าต่างคนต่างทำตามใจและการกระทำนั้นทำให้ผู้อื่นได้รับความเสียหายก็จะเกิดปัญหาความขัดแย้ง มีการล้างแค้นได้โต้ตอบกันไปโต้ตอบกันมาไม่มีที่สิ้นสุดเพราะไม่มีกฎหมายเข้าไปจัดการให้ความเป็นธรรม ในที่สุดสังคมนั้นประเทศนั้นก็ล่มสลายไม่สามารถดำรงอยู่ได้ในชีวิตประจำวันของเราไม่ว่าใครจะทำอะไรก็จะต้องมีกฎหมายเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยตลอดเวลา เช่น เมื่อมีการเกิดก็ต้องแจ้งเกิด ต้องตั้งชื่อต้องเข้าโรงเรียน อายุครบ 15 ปีบริบูรณ์ก็ต้องไปทำบัตรประจำตัวประชาชน บุคคลที่อายุย่างเข้าปีที่ 18 ต้องไปลงบัญชีทหารกองเกิน การสมรสอยู่กินเป็นครอบครัว การกู้ยืมเงิน ซื้อขาย การทำสัญญาต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนต้องปฏิบัติตามที่กฎหมายกำหนดไว้ทั้งสิ้น

ที่มาของกฎหมายหรือบ่อเกิดของกฎหมาย

- ที่มาของกฎหมายหรือบ่อเกิดของกฎหมาย หมายถึง ที่มาของกฎหมาย ซึ่งแตกต่างกันตามระบบของกฎหมาย ระบบกฎหมายที่สำคัญมี 2 ระบบ คือ
 - 1.ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (civil law system)
 - 2.ระบบกฎหมายไม่เป็นลายลักษณ์อักษร (common law system)

1.กฎหมายลายลักษณ์อักษร

1.กฎหมายลายลักษณ์อักษร ได้แก่ กฎหมายที่รัฐได้ตราขึ้นไว้เป็นข้อบังคับกำหนดความประพฤติของบุคคล และประกาศให้ราษฎรทราบสำหรับประเทศไทยโดยปกติกฎหมายได้ประกาศให้ราษฎรทราบ

ในราชกิจจานุเบกษา

เมื่อ แบ่งตามรูปแบบและองค์การที่ตราแล้ว จำแนกได้ดังนี้

รัฐธรรมนูญ

กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ

พระราชบัญญัติ

พระราชกำหนด

พระราชกฤษฎีกา

กฎกระทรวง และ

กฎหมายที่องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นตราขึ้น (ภูมิชัย สุวรรณดี. 2549:33)

2.กฎหมายไม่เป็นลายลักษณ์อักษร

กฎหมายไม่เป็นลายลักษณ์อักษร เป็นกฎหมายที่ไม่มีผู้ใดบัญญัติขึ้น เมื่อพิจารณาประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ซึ่งเป็นกฎหมายพื้นฐาน ในมาตรา 4 วรรคสอง ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “เมื่อไม่มีบทกฎหมายที่จะยกมาปรับคดีได้ ให้วินิจฉัยคดีนั้นตามจารีตประเพณีท้องถิ่น ถ้าไม่มีจารีตประเพณีเช่นว่า นั้นให้วินิจฉัยคดีอาศัยเทียบบทกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่ง และถ้าบทกฎหมายเช่นนั้นก็ไม่มีด้วย ให้วินิจฉัยตามหลักกฎหมายทั่วไป” จะเห็นได้ว่ากฎหมายไม่เป็นลายลักษณ์อักษร แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ กฎหมายจารีตประเพณี และหลักกฎหมายทั่วไป

(พินิตนาถ เย็นทรัพย์. 2558)

จารีตประเพณี หมายถึง แบบอย่างความประพฤติซึ่งประชาชนโดยทั่วไปนิยมปฏิบัติ ตามกันมานานจนเป็นที่ยอมรับกันว่ามีความศักดิ์สิทธิ์เสมอด้วยกฎหมาย ทางปฏิบัติหน้าที่ประพฤตีสืบต่อกันมาในสังคมหนึ่ง จนกลุ่มคนในสังคมนั้นมีความรู้สึกร่วมกันว่าจำเป็นต้องปฏิบัติตาม เพราะมีผลผูกพันในฐานะเป็นกฎหมาย จารีตประเพณีสามารถใช้ในฐานะบทสำรอง ถ้าไม่มีกฎหมายลายลักษณ์อักษรบัญญัติไว้ก็นำมาใช้ได้ทันที ทั้งนี้ ในระบบกฎหมายไทยจารีตประเพณีมีทั้งที่บัญญัติไว้และมีได้บัญญัติไว้ในกฎหมายลายลักษณ์อักษร

หลักกฎหมายทั่วไป หลักกฎหมายทั่วไป หมายถึง หลักกฎหมายที่ยอมรับนับถือกันอยู่ทั่วไป ไม่เฉพาะในประเทศใดประเทศหนึ่งเท่านั้น หลักกฎหมายทั่วไปจึงมีลักษณะกว้างกว่าหลักกฎหมายธรรมดา กว้างกว่าบทบัญญัติกฎหมาย เมื่อหลักกฎหมายทั่วไปเป็นหลักที่กว้างมาก ผู้ที่มีหน้าที่ในการค้นหาหลักกฎหมายทั่วไปก็คือผู้พิพากษาในฐานะศาลซึ่งจะค้นหาจากแหล่งต่างๆ เพื่อนำมาใช้บังคับในระบบกฎหมาย

ระบบของกฎหมาย (Legal System)

ระบบของกฎหมายที่สำคัญของโลกมีอยู่ 2 ระบบ คือ ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law System) ระบบกฎหมายไม่เป็นลายลักษณ์อักษร (Common Law System)

1. ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law) นักกฎหมายบางท่านเรียกว่า ระบบประมวลกฎหมาย (Code Law) หรือสกุลโรมานอ เยอรมานิค (Romano Germanic) กฎหมายระบบนี้กำเนิดขึ้นในทวีปยุโรป จากการศึกษาค้นคว้ากฎหมายโรมัน โดยเฉพาะอิตาลีกับเยอรมันซึ่งได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมโรมัน ถือว่าเป็นประเทศที่พัฒนากฎหมายระบบนี้ให้เกิดขึ้นอย่างจริงจัง กฎหมายระบบนี้ให้ความสำคัญกับกฎหมายที่มีการบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษร การศึกษากฎหมายต้องเริ่มจากตัวบทกฎหมายเป็นสำคัญ คำพิพากษาของศาลไม่ใช่กฎหมาย แต่เป็นบรรทัดฐาน แบบอย่างในการตีความกฎหมาย ปัจจุบันประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร ได้แก่ อิตาลี เยอรมัน สวิตเซอร์แลนด์ สเปน ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น และไทย

2. ระบบกฎหมายไม่เป็นลายลักษณ์อักษร (Common Law) ตำราบางเล่มเรียกว่า กฎหมายจารีตประเพณี กำเนิดขึ้นในประเทศอังกฤษ กฎหมายระบบนี้ให้ความสำคัญกับจารีตประเพณี โดยใช้เป็นหลักในการพิจารณาคัดสินคดีความต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เมื่อตัดสินชี้ขาดแล้วก็กลายเป็นหลักการ เมื่อมีคดีความที่มีลักษณะคล้ายกันเกิดขึ้นก็ต้องใช้หลักของคดีแรกเป็นบรรทัดฐานในการตัดสินชี้ขาด ปัจจุบันประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายไม่เป็นลายลักษณ์อักษร ได้แก่ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ และประเทศในเครือจักรภพ

ประเภทของกฎหมาย

เกณฑ์การแบ่งประเภทของกฎหมายมีอยู่ 2 วิธีหลัก ๆ คือ แบ่งตามลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างคู่กรณี และแบ่งตามลักษณะของการใช้กฎหมาย

1. การแบ่งประเภทของกฎหมายตามลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างคู่กรณี ว่าเป็นกฎหมายว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างใครกับใคร

การแบ่งประเภทของกฎหมายตามหลักเกณฑ์นี้มี 3 ประเภท คือ

- (1) กฎหมายมหาชน คือ กฎหมายที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับพลเมืองของรัฐในฐานะที่รัฐมีอำนาจเหนือพลเมือง
- (2) กฎหมายเอกชน กฎหมายเอกชนเป็นกฎหมายซึ่งรัฐได้บัญญัติขึ้นเพื่อกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างเอกชนต่อเอกชนด้วยกัน ได้แก่ กฎหมายแพ่ง และกฎหมายพาณิชย์
- (3) กฎหมายระหว่างประเทศ คือ หลักกฎหมายหรือข้อตกลงร่วมกันที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างรัฐต่อรัฐด้วยกันหรือระหว่างรัฐต่อองค์การระหว่างประเทศ เช่น องค์การสหประชาชาติ กฎหมายระหว่างประเทศ

ประเภทของกฎหมาย

2. การแบ่งประเภทของกฎหมายตามลักษณะของการใช้กฎหมาย

การแบ่งประเภทของกฎหมายตามลักษณะของการใช้กฎหมาย สามารถแบ่งกฎหมายออกเป็น 2 ประเภท คือ

(1) **กฎหมายสารบัญญัติ** คือ กฎหมายที่มีลักษณะเป็นเนื้อแท้ของกฎหมายกำหนดสิทธิและหน้าที่ของบุคคลไว้ เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หรือเป็นกฎหมายที่กำหนดการกระทำอันเป็นองค์ประกอบแห่งความผิด ซึ่งจะก่อให้เกิดสภาพบังคับที่รัฐหรือผู้มีอำนาจบังคับให้เป็นไปตามกฎหมาย เช่น ประมวลกฎหมายอาญาตลอดจนพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดทางอาญาต่างๆ ได้แก่ พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 เป็นต้น

(2) **กฎหมายวิธีสบัญญัติ** คือ กฎหมายที่มีลักษณะกำหนดวิธีการดำเนินการที่ทำให้ข้อห้ามข้อบังคับที่บัญญัติไว้ในกฎหมายดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย กล่าวคือ จะเป็นบทบัญญัติของกฎหมายดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย กล่าวคือ จะเป็นบทบัญญัติของกฎหมายที่กล่าวถึงในส่วนของการกระบวนกรที่จะบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายสารบัญญัตินั้นเอง เช่น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เป็นต้น

ศักดิ์ของกฎหมาย

รัฐธรรมนูญ

พระราชบัญญัติประกอบ
รัฐธรรมนูญ

พระราชบัญญัติ/พระราชกำหนด/
ประมวลกฎหมาย

พระราชกฤษฎีกา

กฎกระทรวง/ประกาศ
กระทรวง

ข้อบัญญัติท้องถิ่น

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

1. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เป็นกฎหมายเอกชน ที่บัญญัติถึงสิทธิหน้าที่ ความสัมพันธ์ระหว่างเอกชนกับเอกชน และเป็นกฎหมายสารบัญญัติ ที่บัญญัติถึงสิทธิหน้าที่ ความสัมพันธ์ ไม่ใช่บัญญัติถึงวิธีพิจารณาความ
2. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แบ่งออกเป็น 6 บรรพ ดังนี้
 - บรรพ 1 หลักทั่วไปเกิดจากการสังเคราะห์เนื้อหาที่เหมือนกัน
 - บรรพ 2 หนี้ ว่าด้วยเรื่องหนี้
 - บรรพ 3 เอกเทศสัญญา ว่าด้วยเรื่องสัญญา
 - บรรพ 4 ทรัพย์สิน ว่าด้วยเรื่องทรัพย์สิน
 - บรรพ 5 ครอบครัว ว่าด้วยเรื่องครอบครัว
 - บรรพ 6 มรดก ว่าด้วยเรื่องมรดก

กฎหมายกับธุรกิจ

การประกอบการ หรือการประกอบธุรกิจต้องติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลจำนวนมาก และการประกอบการก็มีหลายประเภท ทั้งการผลิต การซื้อขาย และการบริการ

ดังนั้นจึงมีกฎหมายหลายฉบับที่เกี่ยวข้อง มีทั้งกฎหมายหลักที่ครอบคลุมการประกอบการทุกประเภท เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ร.บ.คุ้มครองผู้บริโภค เป็นต้น และมีกฎหมายเฉพาะเรื่อง เช่น พ.ร.บ.ทะเบียนพาณิชย์ พ.ร.บ.บัญชี พ.ร.บ.ลิขสิทธิ์ เป็นต้น ดังนั้นผู้ประกอบการจะต้องศึกษากฎหมายที่ตนเกี่ยวข้องให้เข้าใจ เพื่อความมั่นใจในการประกอบการ และความเจริญเติบโตอย่างยั่งยืน

ธุรกิจ

เลือกองค์กรธุรกิจที่เหมาะสม

ร้านค้า
พานิชย์

ก.สามัญ

ก.สามัญจด
ทะเบียน

กก.

บริษัทจำกัด

บริษัทจำกัด
มหาชน

การดำเนินธุรกิจ

การดำเนิน ธุรกิจ

การจ้างงาน

- สัญญาจ้าง
แรงงาน
- พรม.แรงงาน
สัมพันธ์
- กม.มุดตล

จ่ายผลตอบแทน

กม.หุ้นส่วน/
บริษัท

ติดต่อธุรกิจ

- จำนำ จำนอง
ค้ำประกัน
- สัญญาซื้อ

ทำธุรกรรม การเงิน

การกู้ยืมเงิน

กม.หนี้
สัญญาซื้อ
ค้ำประกัน

การติดตั้ง นวัตกรรม

ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร
เครื่องหมาย
การค้า

เกิดกรณีพิพาท

- หุ้นส่วน
- พนักงาน
- ลูกค้า
- คู่ค้า

สัญญา
ประนีประนอมยอม
ความ

“ไม่มีขั้นตอนไหนของการดำเนินธุรกิจที่ไม่มี
กฎหมายเข้ามาเกี่ยวข้อง”